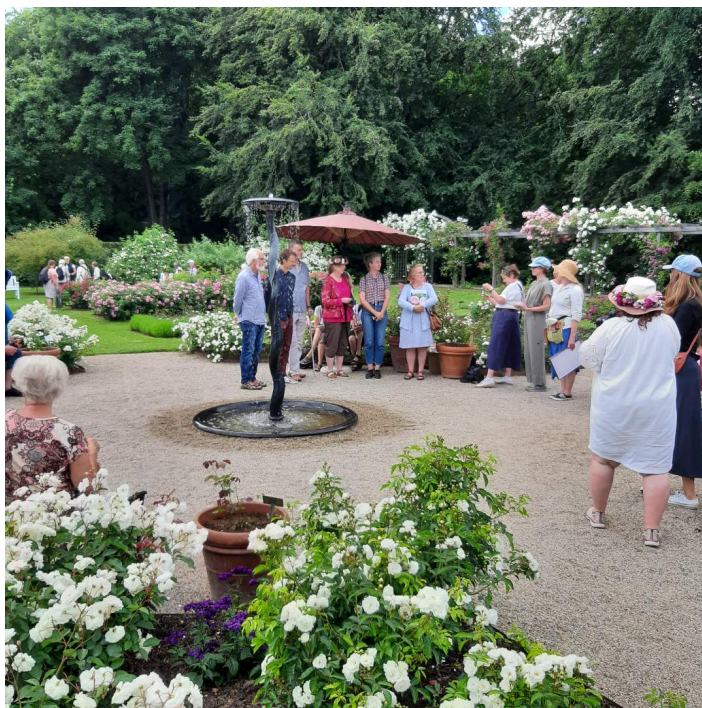

Verksamhetsberättelse 2022

**Nationella genbanken inom Programmet för odlad
mångfald (Pom)**

Innehåll

Om Programmet för odlad mångfald och Nationella genbanken	2
Inledning.....	3
Växterna som bevaras i Nationella genbanken i Alnarp	4
Odlingsfälten i Alnarp.....	7
Lokala klonarkiv och säkerhetsbevarande	10
Databaser	13
Grönt Kulturarv®	14
Utbildning utförd av Nationella genbanken.....	16
Forskning	17
Utbildning för personalen	18
Utåtriktad verksamhet	19
Publikationer	22
Internationella samarbeten	23
Övrigt.....	25
Verksamhetsredovisning: Fröförökade sorter 2022	26
Grönt Kulturarv - Elitplantstationen.....	27
Jordbruksverket informerar	28
Bilaga 1: Vetenskapliga publikationer	29
Bilaga 2: Populärvetenskapliga publikationer	29
Bilaga 3: Artikelförteckning – synlighet i media	30
Bilaga 4: Studiebesök i Nationella genbanken	34
Bilaga 5: Föredrag.....	35

Foto framsidan: På Rosens dag den 2 juli 2022 tog Programmet för odlad mångfald, Pom, emot priset Rosenkransen på Fredriksdals museer och trädgårdar.

Samtliga foton i verksamhetsberättelsen är tagna av personal vid Nationella genbanken om inget annat anges.

Om Programmet för odlad mångfald och Nationella genbanken

Programmet för odlad mångfald, Pom, är en nationell satsning för att bättre bevara och nyttja våra kulturväxter. Sveriges riksdag beslutade år 2000 att Pom skulle genomföras som en del för att förverkliga "Konventionen om biologisk mångfald". Jordbruksverket arbetade fram programmet i samråd med olika aktörer inom myndigheter, organisationer och företag. Pom samordnas från Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning (LAPF) vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Alnarp.

En betydelsefull aktör inom Pom är Nationella genbanken för vegetativt förökade trädgårdsväxter. Genbanken består av tre delar: huvudsätet i Alnarp, lokala klonarkiv samt skyddad odling för bär. I Nationella genbanken bevaras äldre sorter av frukt, bär, köks- och prydnadsväxter samt krukväxter som samlats in genom Pom och valts ut för långsiktigt bevarande. Sortsamlingarna omfattar svenska lokalsorter, sorter framtagna av svenska växtförädlare samt utländska sorter med lång odlingstradition i Sverige. Bland de bevarade växtslagen märks bl. a. äpple, päron, plommon, körsbär, vinbär, krusbär, hallon, jordgubbar, humle, pepparrot, sparris, rabarber, pelargoner, pioner, dagliljor, tulpaner, narcisser, syrener, schersminer och rosor.

Huvuduppgifterna för Nationella genbanken är att bevara, dokumentera och distribuera växtmaterial, bedriva genbanksforskning, delta i internationellt samarbete och forskningssamarbete samt vara en resurs för olika användare. Nationella genbanken (och Pom) är finansierade via medel från Jordbruksverket via Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Personal vid Nationella genbanken 2022

Helena Persson	Verksamhetsledare för Nationella genbanken samt samordnare Pom
Linnea Oskarsson	Genbankskurator för perenner, webbpublicerare för Nationella genbanken
Karin Persson	Genbankskurator för krukväxter, lökar och knölar
Erik de Vahl	Genbankskurator för fleråriga köksväxter, krydd- och medicinalväxter
Alva Lindvall	Kommunikatör och administrativt stöd, webbpublicerare för Pom
Jens Weibull	Handläggare för Pom vid Jordbruksverket
Agneta Börjesson	Extern resurs för fröförökade köksväxter och grödor

Inledning

I början av året, 26 januari, lanserades via ett digitalt boksläpp de fyra böcker som färdigställdes i slutet av året innan. Böckerna presenterade fyra olika växtslag i Nationella genbanken; popplar, jordgubbar, pelargoner och rosor. Böckerna har dokumenterat de enskilda sorterna men även dess trädgårdshistoria. Nationella genbanken sköter själv distribution av böckerna och efterfrågan har glädjande nog varit stor, men det har även tagit mycket tid att hantera för personalen.

På Rosens dag den 2 juli tog Programmet för odlad mångfald emot priset Rosenkransen på Fredriksdals museer och trädgårdar. Priset delas ut till den eller dem som "med kunskap, passion och kreativitet inspirerat till ökat intresse för rosor och bidragit till att sprida kännedom om rosors skönhet, historia, doft, kunskap eller på annat sätt förmedlat rosens magi". Priset är ett erkännande av allt det arbete som utförs bland ideella krafter, föreningar samt yrkesverksamma för att bevara äldre rosor i landet. Priset bestod av ett vackert designat diplom, en graverad glasvas samt en fika med tårta och servis med rosmotiv.

Det gångna årets verksamhet har kännetecknats av det omfattande praktiska arbetet med växtmaterialet, arbete med databaser, undervisning inom SLU, urval och lansering av årets Grönt Kulturarv®-växter, kontakter med intresserade privatodlare samt myndigheter.

Arbetet med att få en utökad medelstilldelning fortsatte under året tillsammans med Jordbruksverket. Den nuvarande medelsbristen medför att flera projekt och uppgifter inte kan utföras på grund av personal- och resursbrist. Inom anvisade ramar kommer programmet svårtligen kunna förvalta redan uppnådda resultat och kommer inte att kunna ytterligare bidra till arbetet med att bevara växtgenetiska resurser.

Graverad glasvas och rostårta vid Rosens dag 2 juli på Fredriksdals museer och trädgårdar.

Växterna som bevaras i Nationella genbanken i Alnarp

Under åren 2002 till 2010 startade Pom åtta olika upprop efter äldre trädgårdsväxter. De intressantaste samlades in, provodlades och efter flera års utvärdering har nu drygt 2300 sorter av frukt, bär, rosor, perenner, krukväxter, lökar och knölar, träd och buskar och fleråriga köksväxter valts ut för att bevaras i Nationella genbanken.

Under året har förökningsmaterial såsom sticklingar, sättlök eller ympris för drygt 160 accessioner distribuerats.

Frukt och bär

I Nationella genbanken bevaras drygt 370 olika fruktsorter. Av varje sort finns trå träd planterade. Bland de bevarade fruktträden dominerar äpplen, päron, plommon och körsbär.

I Nationella genbanken bevaras även bär, drygt 80 olika sorter. Av varje sort finns vanligen 2 buskar eller fyra plantor. Exempel på bär som tas om hand är jordgubbar, smultron, hallon, vinbär och krusbär.

Till samlingarna av fruktträd inkom under hösten ytterligare 11 nya sorter, dessutom skedde kompletteringar av 5 sorter.

För bären skedde föryngring och jordbyte i odlingsparcellerna för delar av samlingen av jordgubbar, smultron och smulgubbar. För bärbuskarna skedde föryngring och nyanläggning av bädd för delar av samlingen av krusbär och vinbär.

Lökar och knölar

De lökar och knölar som bevaras i Nationella genbanken har en väl dokumenterad odlingshistoria som går tillbaka till före 1940 i Sverige. Vid året slut fanns det drygt 270 accessioner av prydnadslökar och knölar som bevaras. Av varje accession bevaras mellan 5-100 lökar/knölar.

De största växtgrupperna är tulpaner, dahlior, pingstliljor och påskliljor. Samlingen består av ytterligare 27 släkten, där största delen består av vårbloppande lökar och knölar. Det finns även höstbloppande lökar och knölar såsom höstkrokus, tidlösor och montbretior.

Vårbilder på krokus och scilla från odlingsfälten.

Krukväxter

De krukväxter som bevaras i Nationella genbanken har en väl dokumenterad odling före 1960 och förökas vegetativt, med exempelvis sticklingar, rhizomer eller lökar. Idag bevaras cirka 240 accessions av krukväxter. Avsikten är att 2-3 plantor av varje accession bevaras. De största växtgrupperna är pelargon, mönjeliljor, hibiskusar och bladkaktusar.

I april hade tidningen Land en artikel om krukväxter och journalisten uppmanade läsarna att höra av sig till Nationella genbanken om de hade äldre krukväxter. Gensvaret var mycket stort och ett 50-tal nya krukväxt tips kom in.

Tidningen Lands om gamla krukväxter.

Bevarande av kaktusar i Nationella genbanken.

Köksväxter

I Nationella genbanken bevaras ca 250 vegetativt förökade köks- krydd- och medicinalväxter varav humle, rabarber, lök och pepparrot utgör de största växtgrupperna.

Fortsatt etablering och provodling av humle insamlad efter tips om relikthumle som inkommit från norra Sverige, Skåne, Dalarna och Värmland har varit lyckosam. Dessa områden har identifierats som otillräckligt inventerade i tidigare arbete. Ännu har ingen plan för hur evaluering ska finansieras och samordnas med pågående forskning kunnat komma till stånd. Kapacitet och kunskap för att analysera det kemiska innehållet av humle finns inte längre vid SLU utan måste sökas på annat håll.

Arbetet med att identifiera sparrisaccessioner lämpliga för fröbevarande har fortsatt i dialog med NordGen. Skogslök, *Allium scorodoprasum*, har samlats in för provodling och evaluering från två lokaler.

Perenner

I Nationella genbanken bevaras 480 perennaccessioner. Klassiska rabattperenner som pioner, flox, irisar och astrar utgör en stor del av samlingen, men över 150 olika arter och hybrider finns representerade. Här finns allt från lågväxande marktäckare och stenpartiväxter till stora solitärer. I samlingen finns perenner från alla Sveriges landskap. Alla accessions har odlats i Sverige sedan före 1945.

Av varje perennaccession i genbanken odlas minst två plantor. Accessionerna odlas i 30 stycken upphöjda bäddar, där varje bädd är 25 meter lång. Utöver de utvalda perennaccessionerna finns även ett drygt femtiotal perenner på fortsatt provodling i genbanken.

Ett tjugotal nya tips om äldre perenner kom in till Nationella genbanken under året.

Träd och buskar

I Nationella genbanken bevaras drygt 250 olika sorter av prydnadsträd och prydnadsbuskar. Under året har samlingar kompletterats med fem accessioner av alm vilka under hösten planterades i fält för etablering. Under året har samlingarna även kompletterats med bl.a. Jämtlandspoppel från Skellefteå.

Rosor

Under året har arbetet med att överlämna databas och dokumentation rörande rossamlingen från Rosuppropets projektledare till Nationella genbanken påbörjats.

I samband med en rundvisning för Svenska rosensällskapet under sommaren kunde Lars-Åke Gustavsson påbörja en sortäktetskontroll av de rosor som vid tillfället blommade, men ytterligare arbete återstår. Arbetet med att identifiera återstående behov av insamlingsresor och förökning har påbörjats och fokus kommande år blir att planlägga detta arbete.

Genbankens personal har under året deltagit i förberedande möten inför den internationella roskongress som ska hållas i Sverige under 2024.

Höstflox i Nationella genbanken.

Rosor i Nationella genbanken.

Odlingsfälten i Alnarp

Planeringsarbetena i Nationella genbanken i Alnarp startade våren 2012. Först i marken var humle. Senare under 2012 påbörjades planteringar av jordgubbar och fruktträd. Etableringen av Nationella genbanken i Alnarp pågick under en följd av år. Genbanken invigdes den 15 juni 2016. Provodling av vissa accessioner pågår fortfarande i Alnarp.

På odlingsfälten i Alnarp odlas samtliga växter som bevaras i Nationella genbanken. Här står de i långa rader med unika nummer för att säkert kunna särskilja dem åt. Odlingarna i Alnarp är inte öppna för allmänheten utan finns innanför låsta grindar, det inte är en visningsträdgård. De (flesta) lokala klonarkiven är däremot öppna för allmänheten.

Personal

Odlingarna på fälten sköts av Nationella genbankens personal samt inköpta tjänster av Odlingseenheten på SLU Alnarp framförallt för maskinarbete. Vakanser kvarstår för genbankskuratorer för samlingarna av prydnadsträd- och buskar samt frukt och bär. Dessa samlingar sköts nu av nuvarande personal, vilket inte är hållbart i längden. Möjligheten att anställa personal är inte möjlig med dagens tilldelning av medel.

Nyanläggningar

Nya granstötar har monterats i anläggningen för provodling av nyinsamlad humle. Påfyllnad av jord i sparrisbäddarna som året innan fick träamar har påbörjats och höjningen av jordnivån kommer att ske successivt.

Ett tjugotal ställister grävdes ner för att fungera som rotspärar mellan perenner som vuxit till fort och spridit sig utanför sin angivna plats.

För bären skedde föryngring och jordbyte i odlingsparcellerna för delar av samlingen av jordgubbar, smultron och smulgubbar.

För bärbuskarna skedde föryngring och nyanläggning av bädd för delar av samlingen av krusbär och vinbär.

Växtskydd

En ny strategi att kontrollera Sparrisbaggens angrepp med hjälp av Turex visade sig framgångsrik. Trots gediget arbete med förebyggande åtgärder drabbades lökodlingen av angrepp av lökflugan. Angreppen var dock begränsade och kunde kontrolleras.

Fältets växande bestånd av kaniner och sork har under året blivit ett allt större problem. Angreppen har delvis kunnat begränsas med hjälp av ett staket kring kvarter med perenner, prydnadslök och köksväxter.

För att försöka minska angreppet av tulpangrämögel (*Botrytis tulipae*) grävdes alla tulpanlökar upp efter midsommar. Fram till hösten låg lökarna och torkade inomhus i växthus. I september putsades de och innan de planterades igen i början av oktober doppades lökarna i en blandning av de biologiska bekämpningsmedlen Binab och Prestop. Denna blandning vattnas även ut i två omgångar under våren i mars och april.

Ett tjugotal kopparringar köptes in och lades runt riddarsporrarna i genbanken för att skydda dem mot mördarsniglar. Två toppklockor planterades i pallkragar med snigelspär för att förhindra att mördarsniglarna kom åt dem. Metallkorgar sattes över ett femtontal perennplantor för att skydda dem mot kaniner.

I oktober klipptes bladverket bort från de 170 pionplantorna i genbanken för att undvika spridning av piongrämögel.

Elitplantstationen virustestade ett urval av jordgubbarna och flera sorter visade sig vara virussjuka. Diskussioner pågår med Elitplantstationen hur detta ska hanteras framöver för att förhindra spridning. Det är dock viktigt att betänka att med nya förfinade virustestningsmetoder kan nya virus upptäckas som kanske inte är letala för sorterna.

Krusbärsodlingarna drabbades även i år av mjöldagg. Vinbären har fortsatta angrepp av vinbärsgallkvalster. Beskrning av buskarna är ett välbeprövat sätt att minska spridningen.

Fruktträden, främst äppleträden, har haft angrepp av spinmal. Åtgärden har varit att manuellt dra bort angreppen samt klippa av angripna grenar.

Beskrning

Fortsatt uppstamning av träden på lignosfälten har gjorts under sommaren. Under vårvintern har uppbindning av tillväxtstimulerande beskrning utförts på prydnadsaplarna och hagtors-samlingen. Gallring av äldre grenar bland doftschersminerna.

I samband med vårbeskrning på rosältet har äldre grenar successivt börjat gallras bort från väletablerade accessioner.

Skötsel

Under året har det dagliga arbetet med krukväxterna fortsatt. Minst två gånger i veckan har tillsyn och vattning skett. Framförallt under våren läggs mycket tid på att ta nya sticklingar samt omplantering av krukväxterna. Både vår och höst sker en ordentlig städning av båda växthuset, Pomona och GrowPoint, där krukväxterna bevaras.

Sedvanlig skötsel av perennerna med nerklippning av överståndare, gödsling, uppbindning, vattning, förnyring med mera gjordes under året. Under hösten vändes kompost ner i fyra av de 25 meter långa perennbäddarna.

Vanlig skötsel såsom bevattning, ogrärensning och dylikt har skett för samtliga växtslag.

För fruktträden, framförallt äpple, plockades kart på sommaren för att minska arbetet med att ta hand om en stor skörd på hösten.

Sortäktthet

Svenska rosensällskapets lokalavdelning Sydrosen hjälpte även detta år under trivsamma former till med nyponplockning på rosältet på hösten.

Under hela säsongen klipptes frökapslar och utblommande blommor bort från alla lökar och knölar.

För att garantera sortäkttheten och förhindra hybridisering klipptes all blomning bort på perennerna. Detta var ett arbete som tog mellan en och fyra dagar i veckan i anspråk under säsongen april – oktober.

För prydnadsträden klipptes bl a blomställningarna för syren bort, samt att rotskott beskas.

Föryngring

Nya sticklingar på krukväxterna, framförallt pelargoner togs under våren.

Ett nittiototal perennaccessioner, bland annat bolltistlar, dagöga och astrar, delades och föryngrades under hösten. Ett tiotal accessioner av rhizomirisar delades och föryngrades i augusti.

Föryngring av perenner på fältet.

Lokala klonarkiv och säkerhetsbevarande

De lokala klonarkiven är en viktig del av Nationella genbanken. De är genbankens ansikte ut mot allmänheten, där kan man se och läsa om de växter som bevaras. Varje klonarkiv visar upp växter från sin region t ex bevarar Capellagården de öländska växterna och Julita gård och trädgårdar bevarar de växter som kommer från Södermanland. Klonarkiven har dessutom en mycket viktig uppgift i att vara en säkerhetskopia för de växter som bevaras i Nationella genbanken på Alnarp. Det är levande växter som odlas och allt kan hända, därför behövs en dubblett av växterna på annan ort.

Idag har Nationella genbanken avtal med 32 trädgårdar runt om i Sverige som visar upp och berättar om frukt, köks- och prydnadsväxterna i genbanken, ofta i en historisk trädgårdsmiljö där växterna kommer till sin rätt. Klonarkiven är sprida från Simrishamn i söder till Lycksele i norr. Som odlingsvärdar för de lokala klonarkiven fungerar museer, botaniska trädgårdar, trädgårdsskolor och kommunala anläggningar. Totalt finns det idag cirka 1200 accessioner bevarande på ett klonarkiv. Krukväxter, träd och buskar finns ännu inte på något lokalt klonarkiv.

Under årets sista tre månader gjordes utbetalningarna till klonarkiven. De får betalt efter hur många accessioner som de hjälper till att bevara. När det gäller köks- och prydnadsväxterna får klonarkiven 300 kr/accessioner och för frukten 2000 kr/accession. Klonarkiven får viss ersättning från Pom för sitt bevarandearbete.

Rörande bären finns det en säkerhetskopia i skyddad odling vid Elitplantstationen utanför Kristianstad. Den skyddade odlingen innebär att bärväxterna odlas i så kallade kärnplantväxthus. Innan bärväxterna placeras i växthus genomgår de testning och rensning av bland annat virussjukdomar enligt Jordbruksverkets föreskrifter.

Klonarkivsträff

Under hösten, 11 november, anordnades en gemensam träff för samtliga klonarkivsvärdar. Mötet skedde digitalt. Pom och Nationella genbanken presenterade vad som skett under året, därefter presenterade deltagande klonarkiv hur de arbetat med växtmaterialet under året. Flera av klonarkiven använder växterna i olika evenemang och utställningar.

Besök/Evenemang i klonarkiven

I augusti hölls två föredrag för medlemmarna i Sällskapet De Badande Wännerna i Visby om Pom, Nationella genbankens och de lokala klonarkivens arbete. Dagen efter besökte genbankskuratorn det lokala klonarkivet DBWs botaniska trädgård i Visby.

Lokala klonarkivet DBWs botaniska trädgård.

I september besöktes det lokala klonarkivet Jamtli i Östersund. Genbankskuratorerna träffade trädgårdsmästare Carin Andersson. Utställningen som skulle visas dagen efter sattes upp och därefter gjordes en rundtur för att titta på trädgårdar i omgivningarna runt Östersund. Dagen efter var det Jamtlidagen. En utställning om Pom/Nationella genbanken, lokala klonarkiven och Grönt kulturarv kunde besökas. Bland annat efterfrågades tips om äldre perenner, lökar och krukväxter från Jämtland. Två föredrag hölls i samband med Jamtlidagen.

Jamtlidagen.

I slutet av september anordnade Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet öppet hus i det lokala klonarkivet i Mariestad. En av genbankens kuratorer deltog med en utställning om Nationella genbanken och de lokala klonarkiven, två föredrag om genbankens arbete och försäljning av genbankens böcker.

Klonarkivet i Mariestad på hösten.

Flera av de lokala klonarkiven arrangerade aktiviteter på egen hand kring klonarkiven och klonarkivsväxterna. I maj anordnade Krusenstiernska gården i Kalmar en trädgårdsdag som bland annat innehöll rundvisning i klonarkivet, i juli höll trädgårdsmästaren på Kulturreseptatet Stabergs bergsmansgård två visningar av det lokala klonarkivet och i augusti hade trädgårdsmästaren på Kulturbotaniska trädgården i Lycksele en visning av växterna i det lokala klonarkivet. Bland andra Fredriksdal i Helsingborg och von Echstedtska gården utanför Säfte anordnade äppledagar där klonarkivssorterna lyftes fram.

Distribution till de lokala klonarkiven

Under året skickades delningar av trettiofem perenner ut till de lokala klonarkiven. Tretton av dem skickades ut för första gången, medan tjugotvå var kompletteringar och ersättningar för plantor som gått ut. Två accessioner som gått ut i genbanken kunde återföras tack vare klonarkivens samlingar.

Databaser

I uppdraget för Pom och Nationella genbanken ingår att växtmaterialet och dess berättelser ska dokumenteras. Dokumentation sker på olika vis främst via böcker som ges ut samt via olika databaser.

GeNBIS

De nordiska genbankerna samarbetar i en databas GeNBIS (Nordic Baltic Genebanks Information System). Arbetet leds av Nordgen. Genbanksuratorerna har under året varit på flera utbildningsdagar och workshops arrangerade av Nordgen för att sätta sig in i hur databasen fungerar. Hittills har drygt 1600 accessioner lagts in i databasen. GeNBIS används internationellt.

IrisBG

Databasen GeNBIS uppfyller inte alla de behov som Nationella genbanken behöver för dokumentation av enskilda växter. Under året undersöktes olika alternativ. Den databas som framkom som mest lämplig var IrisBG, en databas utvecklad och använd av flera nordiska växtsamlingar, inkl flera av de botaniska trädgårdarna. IrisBG används även redan av SLU Ultuna för Kunskapsparken. Under året togs kontakt med SLU Ultuna och SLU Alnarp för att se på eventuella synergieffekter för fler licenser.

Under hösten sökte Pom/Nationella genbanken tillsammans med två institutioner vid LVT Alnarp (Inst för landskapsarkitektur, planering och förvaltning och Inst för växtförädling) medel hos SLU Alnarp LTV-fakultetens Best Practice-medel 2022/23 för att göra en utredning om huruvida IrisBG skulle fungera för verksamheterna. Medel beviljades och rapporten skrivs under vintern 2023.

Under vintern, 9 februari, höll intendent Stina Westerlund på Göteborgs botaniska trädgård en demonstration för personalen i Nationella genbanken om hur IrisBG fungerar.

Inventeringsdatabasen

Under de många år som uppropens inventeringar pågick kom det in många tips. Flertalet av dessa ligger i en separat databas benämnd Inventeringsdatabasen. Innehållet i äldre denna databas bör under kommande år flyttas till annan uppdaterad miljö.

SKUD

Arbetet med att uppdatera databasen Svensk Kulturväxt databas, SKUD, fortsatte under året. Även arbetet för att finna en långsiktig hållbar lösning fortsatte.

Två nyheter publicerades i SKUD:s nyhetsflöde på ingångssidan.

Grönt Kulturarv ®

Under varumärket Grönt kulturarv® lanseras och saluförs växtmaterial som samlats in genom Programmet för odlad mångfald, Pom. Sortimentet består av frukt, rosor, perenner, träd, buskar, prydnadslökar, köksväxter och krukväxter. Sorterna är odlade i Sverige före 1940, 1950 eller 1960 beroende på växtslag och har en väl dokumenterad historia.

Varumärket Grönt Kulturarv® ger uppmärksamhet åt våra folkkära växter som har lång odlingstradition med en intressant kulturhistoria. Det är genom att fortsätta att odla växterna som de bäst bevaras för framtiden. Nationella genbankens personal var behjälpliga med att föreslå sorter karaktäristiska för Sveriges olika landskap när Gunnel Carlsson under sommaren presenterade många sorter ur Grönt kulturarv-sortimentet i en presentation av landskapsväxter i SVT:s program Go'kväll.

Under året presenterade Kålrotsakademien landskapsärtor med utgångspunkt i det växtmaterial som presenteras som möjligt att märka med Grönt kulturarv och många fröförökade sorter salufördes även i fröhandeln presenterade under varumärket.

Tre rosor ur Grönt kulturarvssortimentet, 'Skeda', 'Svea' och 'Hällestorp' utsåg under Elmia Garden till "Årets ros" av projektet Rosens dag.

Nyheter i Grönt Kulturarv®-sortimentet 2022

2023 års nyheter presenterades av Nationella genbankens personal på Elmia Garden under hösten 2022. Smultronet 'Norrländssmultron' från Ångermanland, syrenen 'Toddylunden' från Värmland och rosen 'Skarvsjö' från Lappland lyftes fram i montern medan information om tulpanerna 'Ester' och 'Granlunda' samt potatislöken 'Anna' presenterades på webbplatsen och genom produktblad och pressmeddelande. Detta till följd av att tillgången på växtmaterial för konsumenter var mycket begränsad. Tulpanerna var redan slutsålda. Potatislöken skulle saluföras småskaligt kommande säsong.

Mässor/Evenemang

Den 28-29 september deltog Pom och Nationella genbanken på mässan Elmia Garden i Jönköping. Mässan är en renodlad branschmessa som vänder sig till den gröna näringen och arrangerades i samarbete med Bo Grönt. Pom och Nationella genbanken deltog på mässan för nionde gången och presenterade nyheter i Grönt kulturarv ®-sortimentet.

Pom och Nationella genbanken ställde ut i en egen monter i Svenska plantskolors större gemensamma monter och informerade där de sex Grönt kulturarv®-nyheterna. Genbankens personal deltog även i Svenska plantskolors välbesökta informationsträff under mässans öppningsdag och presenterade nyheterna i Grönt kulturarvsortimentet för journalister och branschfolk.

Under rubriken "Grönt kulturarv - ett varumärke för växter med historia" höll genbankens personal även ett föredrag för mässans besökare. Föredraget var en del av mässans öppna föredragsprogram och föredraget hölls för en fullsatt publik.

Förmak

Poms Föröknings- och marknadsgrupp Förmak, har haft två möten under året, 9 februari och 8 september. Gruppen består av representanter från Pom/SLU, Elitplanstationen, Fritidsodlingens riksorganisation (FOR), LRF trädgård, Mäster Grön samt genbankskuratorerna i Nationell genbanken. På mötena diskuteras introduktioner av Grönt kulturarvsväxter, uppförökning av växter, marknadsföring av Grönt kulturarv, mässor och andra aktiviteter. Till sin hjälp har Förmak flera referensgrupper som är knutna på olika sätt. Där några växtgrupper har en egen referensgrupp. Dessa har haft flera möten under året.

En referensgrupp sammankallades under året för ett samrådsmöte om framtida lansering av Rosor under varumärket. Referensgruppen för pelargoner träffades två gånger under året, 9 feb och 5 okt, för att planera framtida lansering av pelargoner.

Växter ur Grönt kulturarv®-sortimentet.

Utbildning utförd av Nationella genbanken

Nationella genbankens personal har undervisat på flera olika kurser vid SLU.

- I januari höll genbankens personal föreläsning om Pom, Nationella genbanken och äldre trädgårdsväxter på SLU-kursen "Bebyggelsemiljöns gröna kulturarv". I maj månad fick kursens deltagare även en guidad visning av odlingsfälten för Nationella genbanken.
- Under början av året handledde genbankens personal ett kandidatarbete om egnahemsträdgårdar på utbildningen för trädgårdsingenjörer vid SLU.
- I april undervisade genbankens personal på SLU-kursen "Trädgårdshistoria". Föreläsningen tog upp Poms upprop, Nationella genbanken och bevarandet av äldre trädgårdsväxter.
- Ett inspelat föredrag från Nationella genbankens personal användes på kursen "De odlade växternas historia och framtid i Sverige". Kursen gick som sommarkurs på SLU och föreläsningen tog upp verksamheten vid Nationella genbanken, värdet av äldre växter och arbetet med att bevara de äldre trädgårdsväxterna.
- Genbankens personal deltog även på sommarkurs vid SLU "Experimentell odling". Deltagandet var föreläsning om Nationella genbanken samt att vara resurs för studenternas odlingar.
- I september höll genbankens personal föreläsningar om uppdragen och verksamheterna för Pom och Nationella genbanken, för SLU-kursen "Food Scape". Kursens deltagare fick även en visning av odlingsfälten för Nationella genbanken.
- I november deltog genbankens personal i SLU-kursen "Advanced plant breeding and genetic resources". På denna masterkurs gjordes en guidad tur i odlingarna samt hölls en föreläsning om verksamheterna hos Pom och Nationella genbanken.
- I november deltog personal med föreläsning "Preserving perennial plants, setting up a national gene bank, re-introduction of plants in the market" vid webinarium inom Erasmus-projektet "Craft Skills for Garden Conservation".

Under året tog Nationella genbanken emot tre praktikanter. Praktikanterna fick arbeta praktiskt ute i genbankens växtsamlingar, men fick också arbeta med förberedelser inför mässor och utställningar, morfologiska beskrivningar av växter och utformande av rabattförslag. Praktikanterna kom från Arbetsförmedlingen, trädgårdsmästarutbildningen vid Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet samt trädgårdsingenjörsutbildningen vid SLU Alnarp.

En av årets praktikanter utvärderar dahlior.

Under vår och höst tog genbanken emot elever från Munkagårdsgymnasiets trädgårdsutbildningar och visade runt i genbanken. Genbanksuratorerna berättade om växtsamlingarna, men också om arbetet med att hålla en genbankssamling sortakta och vid liv.

Forskning

Under året har forskningsprojektet "Hope for Swedish hops" avslutats genom ett seminarium i Lund där resultaten presenterades. Deltagarna besökte även Nationella genbanken och diskussioner om framtida projekt initierades.

Personal från Nationella genbanken deltog på International Society for Horticultural Sciences *VIII International Symposium on Edible Alliums*. Arrangerat digitalt av Kroatiska Institute of Agriculture and Tourism Poreč. Här presenterades den historiska bakgrunden till den svenska samlingen av potatislök och schalottenlök med fokus på historisk kunskap om tidig introduktion av europeiskt växtmaterial till Sverige.

Personal från Nationella genbanken deltog på konferensen *Rural History* arrangerad vid SLU, Ultuna. En presentation om hur historisk kunskap om förökningsmetoder kan bidra till värdet av växtgenetiska resurser i bevarande hölls och kunde kombineras med ett intressant besök på Nationella genbankens lokala klonarkiv vid Linnés Hammarby som var en av konferensens programpunkter.

I maj skickades bladprov av 67 flox till forskare vid LUKE, Natural Resources Institute Finland. De flesta bladprov kom från flox som är utvalda att bevaras i Nationella genbanken, men även ett fåtal bladprov från flox som fortfarande provodlas togs med. Proven ska ingå i ett forskningsprojekt kring flox i finska, norska och svenska genbankssamlingar.

I början av september kom forskare från NIBIO (Norsk institutt for bioøkonomi) i Norge för att ta bladprover på delar av jordgubbsamlingen till en större DNA-undersökning av jordgubbar i Europa. Resultat ska komma under 2023.

Under året fortsatte analyser av blad från delar av äppelsamlingen i ett doktorandprojekt vid SLU, inst för växtförädling. Avhandlingen blir klar 2023.

Delar av samlingen av krusbär ingick i ett kandidatarbete, sedermera projekt vid SLU, inst för växtförädling, som studerade genetiska variation med hjälp av DNA.

Under året beskrevs accessionerna av bond-, herrgårds-, berg- och sibirisk pion med hjälp av deskriptorer, utarbetade vid LUKE, Natural Resources Institute Finland. Varje pionaccession undersöktes med 79 deskriptorer som rapporterades in till forskarna vid LUKE. Uppgifterna är tänkta att användas i en jämförande undersökning av morfologiska egenskaper hos pioner i finska, norska och svenska genbankssamlingar.

Besök hos LUKE. Foto Merja Hartikainen

Utbildning för personalen

24-25 april besöktes Kulturreseptat Stensjö by utanför Oskarshamn. Vid besöket träffades Frida Persson, (som arbetar på Stensjö by) och Maria Flink (som har skrivit en skötselplan för området). Rundvandring i trädgårdarna runt i byn och även inventering utanför byn på fler torp som har tillhört byn.

25 april genomfördes en Inventeringsresa runt Vimmerby.

5 maj besöktes föreningen Centerkvinnorna i Laholm som hade en växtbytarkväll som besöktes. Genbanksuratorerna som var där berättade om Nationella genbanken för deltagarna och var med när växter och historier byte ägare.

11 maj besök på Kvarndala kulturhistoriska förening, för att inventera deras tulpaner.

6 okt deltagande, digitalt, i digitalt Konferens Forum för trädgårdshistorisk forskning.

19-21 oktober Nätverket Mariestad.

15 nov deltagande i konferensen "Crafts skills – Garden conservation".

Under hösten deltog personalen i en utbildningsserie om handledning av kandidat- och magisteruppsatser anordnad av Inst för landskapsarkitektur, plantering och förvaltning vid SLU.

Besök i Stensjöby.

Växtbytarkväll i Laholm.

Utåtriktad verksamhet

Nationella genbanken deltar i utåtriktad verksamhet av olika slag för att informera om verksamheten.

Web och Instagram

Instagramkontot @nationellagenbanken registrerades i januari 2018 som ett sätt att visa det dagliga arbetet i genbanken, men också för att berätta om enskilda sorter och accessioner i genbankens samlingar. Under 2022 publicerade genbankens personal sammanlagt 77 inlägg på kontot. Vid årets slut hade antalet följare växt till 1701 stycken, en ökning med 199 konton under 2022.

Pom och Nationella genbanken har var sin webbplats på Sveriges lantbruksuniversitets webb, med ingångssidorna www.slu.se/pom respektive www.slu.se/nationellagenbanken.

Poms ingångssida hade under året 7418 sidvisningar. Den mest besökta sidan på Poms webbplats var den sida som berättar om rosengeranium 'Graveolens'. Sidan hade 26967 sidvisningar under 2022.

Nationella genbankens webbplats bestod vid årets slut av 83 aktiva sidor. Den sida som besöktes mest under 2022 var ingångssidan www.slu.se/nationellagenbanken med 4545 sidvisningar. Sidvisningssiffran var en ökning med 28 % jämfört med 2021 års siffror. Utöver sidorna på svenska fanns även fem sidor om Nationella genbanken publicerade på engelska.

Arbete som utfördes på webbplatserna under året var bland annat att publicera nyhets- och kalenderinlägg, hålla webbplatsernas sidor uppdaterade och fortsätta utbyggnaden av Nationella genbankens webb. Nyhets- och kalenderhändelser rapporterades löpande in av klonarkivsvårdare och genbankens anställda och under året publicerades 16 nyhetstexter och 30 kalenderhändelser i Poms och Nationella genbankens nyhets- och kalenderflöde.

På Nationella genbankens webbplats presenterades de nya böcker som släpptes vid årsskiftet 2021/2022, kontaktsidorna lades om och uppdaterades och arbetet med att presentera genbankens mandatsorter på nätet påbörjades. Ett nytt växtporträtt publicerades under rubriken "I blickfånget".

Efter att SKUD:s webbplats länkades om 2021 arbetar genbankens webbpublicerare endast med SKUD:s ingångssida. Ingångssidan hade 23070 sidvisningar under 2022. Två nyheter lades upp i SKUD:s nyhetsflöde under året.

Media

I april intervjuades en av genbankens kuratorer i avsnitt 62 av podden "Botaniska trädgårdspodden" och berättade om genbankens pioner. I podden gjordes också en efterlysning av vita bondpioner, en perenn som det inte kom in några tips om via Poms Perennupprop.

Avsnitt 111 av "Ulrikas och Lindas trädgårdspodd" hade tema kulturarvsväxter och två genbankskuratorer deltog och berättade om varumärket Grönt kulturarv® och de sorter som lanserats under varumärket. Inspelningen gjordes i oktober.

I maj intervjuades klonarkivsvården Anders Glassel i P4 Västerbotten och berättade om det lokala klonarkivet vid Residensparken i Umeå.

I slutet av året tog SLU Alnarp fram en film om olika intressanta platser och verksamheter på campus. Nationella genbanken var en de platser som filmades och personalintervjuades för deltagande i filmen.

I bilaga 3 finns förteckning över årets synlighet i olika media.

Mässor/Utställningar

30 mars - 4 april hade Nationella genbanken en monter på mässan Nordiska trädgårdar, där bland annat de fyra nya böckerna salufördes. Under mässan hölls fyra föredrag på rådgivningsscenen, två föredrag om pelargonerna i genbanken och två föredrag om böckerna, bl a rosboken.

Nordiska trädgårdar – förberedelser i Alnarp.

Nordiska trädgårdar – montern.

Nordiska trädgårdar. Lars-Åke Gustavsson och Henrik Morin presenterar rosboken.

4 september var det Botans dag i Uppsala botaniska trädgård – Nationella genbanken deltog med en mini utställning om de pelargonerna som bevaras i genbanken samt sålde pelargonböcker.

Botans dag i Uppsala Foto Maria Löfgren

Under våren visade Eksjö museum utställningen "I skuggan av ett äppelträd". Under hösten flyttade utställningen vidare till Jönköpings länsmuseum där den visades fram till årsskiftet. Utställningen, som producerades av läns museet, berättade på ett lekfullt sätt om äpplen och äppelträd, om odling, sagor och myter. Informationen om äpplesorterna i utställningen hämtades ur boken "Äldre äpplesorter i dagens trädgårdar", utgiven av Pom och Nationella genbanken.

Föreläsningar och föredrag

Under året har Nationella genbanken hållit ett antal föreläsningar utanför SLU. I bilaga 5 finns förteckning över dessa.

Studiebesök i Nationella genbanken

Under året tog Nationella genbanken emot nationella såväl som internationella studiebesök av såväl grupper som enskilda. I bilaga 4 finns en förteckning av dessa.

Visningsträdgårdar

Delningar av genbanksväxter sändes till Skansen i Stockholm under hösten. De planterades i den koloniträdgård på Skansen som berättar om 1940-talets odlingar.

Växtmaterial sändes också till Kalmar rosenträdgård som kontaktade genbanken när de sökte efter äldre trädgårdsväxter med en historia från Kalmar län.

Delningar av perenner lämnades till NordGen som anlade rabatter kring sitt nyinriggda kontor i Alnarp. De lokala klonarkiven på Fredriksdal samt på Brunnstorp gård kom och hämtade äpplen i Alnarp till sina skördeutställningar.

Rådgivning

Ett stort antal frågor om äldre perenner från privatpersoner och offentliga trädgårdar inkom via epost eller via telefonsamtal och besvarades under året.

Publikationer

Som en del av uppdraget ingår dokumentation av växtmaterialet i Nationella genbanken i form av böcker och artiklar.

Böcker

Tidigt under året genomförde genbanken en digital boklansering av de fyra böcker om växtmaterialet i Nationella genbanken som färdigställdes föregående år. Författarna för böckerna deltog.

- Pelargoner i Nationella genbanken – fönsterträd med kulturarv. Karin Persson och Anita Ireholm
- Rosarvet i Nationella genbanken. Lars-Åke Gustavsson och Henrik Morin.
- Älskade jordgubbar – Ett bärkraftigt kulturarv i Nationella genbanken. Inger Hjalmarsson
- Popplar – Park- och gatuträd i Nationella genbanken. Per-Ola Fritzon, redaktör Erik de Vahl

Intresset för böckerna har varit stort under hela året. Lagret för böckerna finns i Alnarp hos Nationella genbanken och det är genbankens personal som ombesörjer försäljningen.

Böckerna har uppmärksammat i flera olika media under året, vilket är glädjande att det finns ett så stort intresse i landet för äldre trädgårdsväxter.

Majlis Pettersson berättar om pelargonboken som lanserades tidigt under 2022.

Under året utkom skriften "Svensk sortklassificering av odlade växter. Prydnadsväxterna och deras grupper." Författare är Björn Aldén och Svengunnar Ryman. Skriften finansierades av Pom samt delar av den gröna näringen och togs fram vid samarbete med Movium på SLU.

Under året påbörjades en omarbetning av boken "Klint Karins kålrot och Mor Kristins böna". Boken, som tog upp Fröuppropets resultat, är slutsåld sedan några år tillbaka. Agneta Börjesson och Matti Leino har fått i uppdrag att, tillsammans med Pom/Nationella genbanken och Nordgen, att ta fram en ny version av boken. Boken beräknas vara klar under 2023.

Artiklar

Under året publicerades fyra vetenskapliga artiklar samt en populärvetenskaplig. Dessa finns förtecknade i bilaga 1 respektive 2.

Internationella samarbeten

Nationella genbankens personal har deltagit som svensk representant i NordGens arbetsgrupp *Ornamentals & Aromatic Plants*. Där har frågor rörande evaluering och nyinsamling diskuterats med fokus på de växtslag NordGen bevarar. Under året har fokus legat på ett forskningsprojekt gällande kvanne samt ett- och tvååriga växtslag som är lämpliga att evaluera ur ett snittblomsperspektiv.

I mitten av juni besöktes Ringve botaniska hage i Trondheim, Norge. Vibeke Vange guidade i hagen, framförallt intressant var deras Gamlehagen, där de bevarar äldre trädgårdsväxter. Därefter åkte besöktes Svinviks Arboretum som ligger 15 mil sydväst om Trondheim. I Arboretumet finns det en samling av cirka 375 rododendron men de är också ett klonarkiv för frukt.

Ringve botaniska trädgård i Trondheim.

Svinviks Arboretum, söder om Trondheim.

I november bjöds en av genbankens kuratorer in att hålla en presentation på heldagswebinariet *Ornamental Plants in Historic Gardens*. Presentationen hade namnet "Preserving perennial plants, setting up a national gene bank, re-introduction of plants in the market". Webinariet ingick som en del i projektet "Craft skills for Garden Conservation (CSGC)". Projektet, som delvis finansieras via EU:s Erasmus-medel, har som mål att stärka kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring historiska trädgårdar och dess växtmaterial.

I månadsskiftet maj-juni besökte två av genbankens kuratorer det finska Naturresursinstitutet (Luke) på forskningsstationen Piikkiö utanför Åbo i Finland. Under besöket diskuterades det pågående projektet kring morfologisk och genetisk variation hos pioner samt det framtida projektet kring höstflox. Ett eventuellt samarbete kring pelargoner diskuterades också.

Under besöket fick kuratorerna en guidad visning av arboretet i Piikkiö och forskningsstationens samlingar av humle, pelargoner, narcisser, tulpaner, pioner, blåbär och rabarber. Även samlingen av fruktträd i Tuorla besöktes.

Kuratorerna gav en presentation av Nationella genbankens förenklade MTA:n för de anställda vid Piikkiö.

Besök på LUKE i Åbo.

Övrigt

Under året hölls ett möte i den referensgrupp som är kopplad till genbankens perenner. Mötet hölls i Botaniska trädgården i Göteborg och frågor som diskuterades var bland annat databaser, namnsättning och urval till genbanken.

Under året hölls två möten med Referensgruppen Programmet för odlad mångfald, ROM. Mötena hölls i Jönköping samt Landskrona vid Jordbruksverkets lokaler.

Under året gjorde Pom genom SLU Alnarp och Jordbruksverket en gemensam skrivelse till dåvarande Näringsdepartementet och äskade en ökning av medel.

Verksamhetsredovisning: Fröförökade sorter 2022

Röttle natur och kultur har arbetat med informationsspridning avseende fröförökade grödor och i viss mån även avseende andra köksväxter samt varit med i en del diskussioner i olika ärenden.

Sorter till sortlistan och Grönt kulturarv®

Under året ansöktes och godkändes en ärtsort i samverkan med Kålrotsakademin, som kan märkas med Grönt kulturarv® och produktblad finns på Poms hemsida. Att så få sorter blivit anmälda detta år beror främst på att jag inte fått förfrågningar om detta.

Framöver måste andra växtslag prioriteras, t ex råg. Jag behöver dock experthjälp från annat håll för att kunna genomföra detta.

Remiss avseende ny lag om kontroll av att utsäde finns på sortlistan

Svarade på en remiss från Jordbruksverket. Var inte kritisk till själva lagen men var mycket kritisk till hur de löser kontrollfrågan. För utsäde kan det idag bli frågan om tre olika kontroller som minst kostar 3000 kr per kontroll. För en riktigt liten fröfirma innebär risken för kontroller att lönsamheten blir obefintlig. Jag föreslog ett system med utbildning istället.

Från genbanksmängd till utsädesvolym

Den rapport som togs fram under 2021 har inte medfört något nytt arbete under 2022 och verkar inte tagits upp för behandling alls.

Lansering av landskapsärter

Kålrotsakademin lansering av landskapsärter presenterades på Nordiska trädgårdar 2022.

NordGens arbetsgrupp för grönsaker och potatis

Deltagit på två möten. Svårt att få igång projekt som spänner över alla länder och med begränsad budget. Ett projekt avseende rova diskuterades men blev inte av (mest för Annette Hägnefelt blev sjukskriven). Självt föreslagit en projekttid om bladgrönt. Ett potatisprojekt är dock på gång nu. Det handlar om att kunna göra ett genbibliotek för att lättare kunna identifiera potatis. Det blir ett samarbetsprojekt med andra genbanker i Europa.

KlintKarinboken

Under året startade arbetet med uppgradering av Klintkarinboken. Vi har hittat ett antal ytterligare sorter med historia efter att dels ha hittat mer material på NordGen och dels ha skickat brev till givare av lokalsorter. Vi har ansträngt oss med att få en anknytning till plats och tid både i nya och gamla berättelser, mycket med hjälp av kyrkböcker men också genom korrespondens med givarna och letande i gammalt insamlat fröuppslagsmaterial. Arbetet ska slutföras under 2023.

Annan information

- Det blir inte så mycket frågor om fröförökat via mail. Kanske sammanlagt 10 frågor.
- Deltog på Nordiska trädgårdar på Elitplantstationen och fick då en hel del POM-frågor.
- Blivit intervjuad inför ett exjobb på SLU om äldre sorter och tillgång på dessa.
- Blivit intervjuad av Meny (P1) avseende gråärter.
- Hjälpte Eldrimner med fakta om gråärter för en artikel.

Agneta Börjeson, Röttle natur och kultur

Grönt Kulturarv® - Elitplantstationen

Redovisning för 2022 av projektet: Återintroduktion av växtmaterial från nationella genbanken

Projektet genomförs i det nätverk som bildats 2012 mellan aktörer inom POM/SLU, Elitplantstationen (EPS) och LRF-Trädgård. Projektet utökats till att omfatta även företag och intressenter verksamma med handeln inom krukväxter, rosor och knölar. Inom LRF-Trädgård har medlemmar med inriktning på rosor, krukväxter, frukt, vedartat växtmaterial och perenner varit engagerade på olika sätt.

EPS har avtal med Nationella genbanken (SLU/inst. för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning, LAPF, för att:

- medverka i Förmaksgruppen (med representanter för Ngb, branschen och handeln) där informationsutbyte och planering av 'Grönt Kulturarv' sker.
- ta fram och välja ut startmaterial (sunt och sortäkta)
- för startmaterialet görs en riskbedömning för plantburna patogener och sjukdomstestas, endast friskförklarat startmaterial förökas
- utveckla bra förökningsteknik och föröka efter efterfrågan
- planera och genomföra marknadsintroduktioner i samråd med producenter och handel

Skäl till att EPS medverkar:

EPS har en central roll inom hortikulturen och är en aktiv aktör mellan branschen och SLU. EPS har lång erfarenhet (mer än 30 år) av vegetativ förökning. Vid introduktionen av varumärket Grönt Kulturarv® har EPS en aktiv roll som är nödvändig för att varumärket skall bli stabilt och långlivat.

EPS har utarbetat system för marknadsföring av 'Grönt Kulturarv' växter. Introduktioner tar tid i branschen och för att bibehålla och stabilisera varumärket behövs ett fortsatt utvecklingsarbete. Det saknas en kommersiell aktör för gemensam marknadsföring. EPS har erfarenhet av att få igång kedjan från ursprung fram till de olika marknadsaktörerna gällande logistik, personliga kontakter med producenter och handeln, samt trädgårdsjournalister.

EPS har under 2012-2022 medverkat till återintroduktion av åtskilliga sorter inom växtslagen; perenner, rosor, humle, kronärtskocka, lövfällande träd- och buskar, krukväxter och fruktsorter. Antalet sålda plantor med beteckningen 'Grönt Kulturarv' är nu snart uppe i 450 000 antalet sålda ymp/okulage för frukt är uppe i ca 240 000. Arbetet fortsätter med fler sorter inom respektive växtslag och med fler växtslag som t ex bärsorter och Dahlia.

Bland aktiviteter under 2022 kan speciellt nämnas deltagande vid mässan Nordiska Trädgårdar och där ett stort antal växter märkta Grönt Kulturarv® visades upp och såldes till yrkesverksamma och privatpersoner.

Under året identifierades virus i vissa sorter av pelargon, vilket har lett till ett omfattande arbete med att testa och rensa plantor.

EPS har också haft visningar och tagit emot flera studiebesök från olika utbildningar där varumärket har presenterats.

Ett flertal sorter är också under framtagning för marknadsintroduktion.

Robert Johansson, verksamhetsledare Elitplantstationen, Fjälkestad

Jordbruksverket informerar

Internationellt arbete

De internationella frågorna inom Pom kretsar i synnerhet kring Sveriges genomförande av det internationella växtgenetiska fördraget ("Fördraget"), FAO:s handlingsplan för växtgenetiska resurser samt samarbetet inom det europeiska nätverket *European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources*, ECPGR.

Därutöver har flera svenska partner (Artdatabanken, Linköpings universitet, Jordbruksverket) för programmets räkning medverkat i NordGens samnordiska projekt om vilda kulturväxtsläktingar.

Det styrande organet i Fördraget möttes 19–24 september för nionde gången. Parterna lyckades enas om att återstarta de låsta förhandlingarna om att förbättra tillträdet till växtgenetiska resurser, öka vinstdelningen och bredda antalet arter som medges tillträde. Nästa ordinarie session infaller redan under senhösten 2023.

Arbetet med att genomföra FAO:s globala handlingsplan – där Pom utgör en central komponent – fortsätter. Inför 2022 ålades FAO:s medlemsländer att lämna in rapporter om hur arbetet fortskrider nationellt, och dessa har under året i vissa avseenden måst kompletteras. Rapporterna ligger till grund för den tredje globala statusrapporten som kommer att redovisas i juli 2023.

Sverige har deltagit i några av ECPGR:s växtslagsvisa projekt, däribland EURO-POTATOES (genom NordGen), EUROPE.BERRIES (genom Inger Hjalmarsson, tidigare Nationella genbanken) samt deltagit i utvecklingen av projektet Garli-CCS (genom Erik de Vahl, Nationella genbanken).

Sverige har också medverkat i de fortsatta diskussionerna kring förslaget om en gemensam europeisk strategi för att bevara och hållbart bruka växtgenetiska resurser. Strategin utvecklades inom ramen för EU-projektet GenRes Bridge och lanserades 30 november 2021. Arbetet under 2022 har inneburit att få igång en process för att involvera EU-kommissionen.

NordGens projekt om vilda kulturväxtsläktingar, som sträcker sig t.o.m. 2024, har under året bland annat omfattat fortsatta inventeringar och insamling av frömateriell för genetiska analyser. Därutöver har den vandringsutställning som togs fram under 2021 visats vid Tyresta nationalpark, Jamtli samt Naturum Höga kusten.

Jens Weibull, Jordbruksverket

Bilaga 1: Vetenskapliga publikationer

De Vahl, E., Mattalia, G. & Svanberg, I. (2023). "'Cow Healers Use It for Both Horses and Cattle': The Rise and Fall of the Ethnoveterinary Use of *Peucedanum ostruthium* (L.) Koch (fam. Apiaceae) in Sweden" *Plants* 12, no. 1: 116. <https://doi.org/10.3390/plants12010116>

De Vahl, E., & Svanberg, I. (2022). Traditional uses and practices of edible cultivated *Allium* species (fam. Amaryllidaceae) in Sweden. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 18(1), 1-24.

Nordlander J, Sättra JS, Mattisson H, Udovychenko K, Lushpigan O, Lose L, Naess H, Leino M, Hjalmarsson I, Garkava-Gustavsson L (2022) Genetic diversity in gooseberry (*Ribes uva-crispa*), as estimated with SSR markers. *Sci Hortic-Amsterdam* 06:111438. <https://doi.org/10.1016/j.scienta.2022.111438>

Lateur M, Dapena E, Szalatnay D, Gantar M E, Guyader A, Hjalmarsson I, Höfer M, Ikase L, Kellerhals M, Lacis G, Militaru M, Miranda Jiménez C, Osterc G, Rondia A, Volens K, Zeljković M K, Ordidge M. 2022. ECPGR Characterization and Evaluation Descriptors for Apple Genetic Resources. European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources, Rome, Italy.

Bilaga 2: Populärvetenskapliga publikationer

De Vahl, Erik. / *Blickfången: Svartpoppel*, Nationella genbankens webbplats februari 2022.

Bilaga 3: Artikelförteckning – synlighet i media

Nationella genbanken, Pom och Grönt kulturarv i media

Tryckt press

Årets älsklingar!	 Allers Trädgård	2022-12-15
Årets Trädgårdsbok är nu utsedd	 Västgöta-Bladet	2022-11-07
Intressant föredag om rosornas historia	 Vestmanlands Läns Tidning	2022-10-29
Vitlök	 Allt om Trädgård	2022-10-13
Fönsterträd med kulturarv	 Österlen Magasinet	2022-09-29
Bo Öhlunds äppelträd kan vara de äldsta i Sverige	 Fagersta-Posten	2022-09-19
Äppelträdet som kan vara Sveriges äldsta	 Borlänge Tidning	2022-09-18
Bo Öhlunds äppelträd kan vara Sveriges äldsta	 Falu Kuriren	2022-09-15
Nya böcker	 Allt om Trädgård	2022-09-15
Bo Öhlunds äppelträd kan vara äldst	 Avesta Tidning	2022-09-14
Bo Öhlunds äppelträd kan vara Sveriges äldsta	 Södra Dalarnes Tidning	2022-09-13
Om hösten våras det för trädgårdsföreningarna	 Ystads Allehanda	2022-09-01
Unika rosor hittade i Kinda	 Vimmerby Tidning	2022-07-18
Nya fyndet: Unika rosor i Kinda	 Östgöta Correspondenten	2022-07-18
Våffelkafés premiär efterlängtat	 Östgöta Correspondenten	2022-07-09
Historier om de älskade bären som gör vår sommar	 Kalmar Läns Tidning/Nybro Tidning	2022-06-23
Monicas passion för rosor	 Hemmets Veckotidning	2022-06-21
Lars-Åke Gustavsson Roskomplettist och detektiv	 Allt om Trädgård	2022-06-02
Föreläsning om perenner	 Vetlanda-Posten	2022-05-14

Se upp!	 Allt om Trädgård	2022-05-12
Monicas rosspaning gav resultat	 Fagersta-Posten	2022-04-08
Älskad växt med historia	 Allt om Trädgård	2022-03-31
Nya böcker	 Allt om Trädgård	2022-03-31
Monicas rosspaning gav resultat	 Bärgslagsbladet/Arboga Tidning	2022-03-28
Monicas rosspaning gav resultat - blev bok	 Vestmanlands Läns Tidning	2022-02-22
Trädgård & Blommor Arvegods på rot	 Land	2022-02-04
Arvegods i kruka sparas för framtiden	 Land	2022-02-04
Styrka och envishet - trädgård är hantverk	 Svenska Dagbladet	2022-12-25
Här bevaras historiska kulturväxter	 Mariestads-Tidningen	2022-09-22
Stort intresse för att musta äpplen	 Mitt i Upplands-Bro	2022-09-17
Stort intresse för att musta äpplen	 Mitt i Mälare	2022-09-10
Väneko, Blommehöna, Fjällko och Linderödsgris	 Fokus	2022-08-18
Grönt kulturarv på Rackstadmuseet	 Nya Wermlands-Tidningen	2022-07-27
Rosenpark växer fram	 Dalslänningen	2022-07-26
Lätt att välja fel ros - de flesta kräver mycket	 Svenska Dagbladet	2022-07-24
På historisk vandring genom den tid som flytt	 Lokaltidningen	2022-07-20
En romans med rosor	 Expressen - Leva & Bo	2022-06-24
Älskade rosor!	 Allers Trädgård	2022-06-16
Rosor - inte bara ögongodis	 Ölandsbladet	2022-05-24
Nyplockat	 Allers Trädgård	2022-05-19
"Man får leka detektiv - och det är jätteroligt"	 Allers Trädgård	2022-05-19
Förälska dig i en nyhet!	 Allt om Trädgård	2022-05-12
Jag hade fel - det är svingott med filé	 Norrtelje Tidning	2022-05-05

Grönska. Nu sätts 2 600 plantor i pånyttfödd park	 Barometern	2022-05-05
Växter i fokus för hembygdsförening	 Tranås Tidning	2022-04-26
"Vi gillar hållbarhet, kalas och kultursorter"	 Land	2022-04-14
Carina prisad som äkta eldsjäl	 Jord & Skog (T.N. Tidningar)	2022-04-13
Ätbara favoriter	 Expressen - Magasin	2022-04-12
Dags att så!	 Expressen - Magasin	2022-04-12
Torparlycka Trädgård och hus i harmoni	 Gård & Torp	2022-03-24
Vänförening fick lära mer om kulturväxter	 Falu Kuriren	2022-03-18
Gamla grödor - framtidens hopp	 Allers Trädgård	2022-02-10
Tv-kändisen tipsar: Så tar du hand om trädgårdens historia	 Borås Tidning	2022-02-07
Ursprungliga sorter bäst för pollinatörer	 Allt om Trädgård	2022-01-04

TV / Radio

TV4 Nyhetsmorgon - 30.07.2022	 TV4 Nyhetsmorgon	2022-07-30 07:58
Maj-Lis varning: "Det absolut värsta du kan göra mot pelargonerna"	 TV4 Nyhetsmorgon	2022-05-15 09:46

Webb

Hembygdsparken kan få ett matkulturhus	 Bjäre NU	2022-12-06 05:00
Monicas passion för rosor: gammaldags sorter är favoriterna	 Allas	2022-09-13 14:33
Pom vinnare av utmärkelsen Rosenkransen 2022	 Sveriges lantbruksuniversitet	2022-07-03 18:00
2022 års vinnare av Rosenkransen är Programmet för odlad mångfald	 MyNewsdesk	2022-07-02 14:30
Båstadbönan och bönan Marta får nytt liv	 Bjäre NU	2022-05-12 18:00
10 gammaldags krukväxter att vårda för framtiden	 Land	2022-02-18 16:49

Mannen som demokratiserade Umeå	 Umeå kommun	2022-02-03 14:06
Ulla Molin. Konsten att skapa den tidlösa trädgårdenStyrka och envishet - trädgård är hantverk	 Svenska Dagbladet Premium	2022-12-25 16:00
Allt du vill veta om rosor - stor guide om sorter, jord och skötsel	 Allas	2022-09-14 14:49
Nöj dig inte med matindustrins proteinfabriker	 Fokus	2022-08-20 09:30
Humlens dag i Botaniska	 PressMachine	2022-08-12 08:00
Rosdagar på Fredriksdal museer och trädgårdar - Rosvandringar med landets främsta experter	 MyNewsdesk	2022-06-28 08:38
Arbetet med Rosenparken i Billingsfors har påbörjats	 Bengtstors kommun	2022-06-22 12:33
Dags för nästa etapp hos Rosengården	 Dagens Kalmar	2022-05-02 13:00
Nu startar nästa etapp för Rosenträdgården i Kalmar	 KalmarPosten	2022-04-30 10:00
Växter från Småland i nästa etapp för Rosenträdgården	 MyNewsdesk	2022-04-29 13:58
Agneta kämpar för att bevara kulturarvsväxterna	 Allas	2022-03-18 09:18
Läsartext Vänförening för världsarvet fick lära mer om att samla in och inventera kulturväxter	 Dalarnas Tidningar Premium	2022-03-16 14:46
Ny forskning: Aromatiska växtminnen gör gott för stressade	 Land	2022-01-10 10:35

Bilaga 4: Studiebesök i Nationella genbanken

- 22/4: Presentation av Pom och Nationella genbanken för vicerektor Anna Lundhagen mfl
- 26/4: Nicholas Jakobsson SLU Holding. SLU Fundraising Anna Lehrman och Åsa Formo
- 10/5: Referensgruppen för odlad mångfald, Rom
- 17/5: Studenterna vid kursen Bebyggelsemiljöns gröna kulturarv LK0343
- 17/5: Personal från avdelningen Data Management Support, SLU-biblioteken
- 23/5: Studenter från Munkagårdsgymnasiet, Halland
- 25/5: Visning Hanna Ramn, E-plantas nya verksamhetsledare
- 8/6: Yasmin Rask och Ingrid Henell, AD för böckerna
- 10/6: Marc Lateur, Life Sciences Dept. Head, Walloon Agricultural Research Centre, ECPGR Malus/Pyrus WG Chair
- 28/6: Emma Andersson, landskapsarkitekt Kalmar kommun
- 4/7: Rosvisning för föreningen Sydrosen med Lars-Åke Gustavsson
- 2/9: EPS Robert Johansson i samband med leverans av jordgubbsplantor
- 6/9: Lärosäten Syd - Kommunikation om hållbarhet.
- 6/9: SLU Future Food
- 7/9: Nyponplockning rosensällskapet Sydrosen
- 7/9: Jakob Junker NIBIO Norge
- 8/9: NordGens arbetsgrupp för prydnads- och aromatiska växter
- 15/9: Klass av vuxenstuderande från Munkagårdsgymnasiet
- 16/9: Svenska Dahlia sällskapet
- 20/9: Studenter från Hvilan utbildning
- 7/10: Personal från Lunds botaniska trädgård
- 11/11: SLU Horticulture Trädgårdsgrupp

Bilaga 5: Föredrag utanför SLU

17/3: Nätverket för trädgårdsmästare i Historiska miljöer - Frukost föredrag digitalt. Pelargoner i Nationella genbanken – upprop, provodling och bevarande.

31/3: Vårt gröna kulturarv - nedslag i olika växtgrupper. Öppet föredrag, Nordiska trädgårdar, Stockholmsmässan.

31/3: Pelargoner – fönsterträd med kulturarv. Öppet föredrag, Nordiska trädgårdar, Stockholmsmässan.

2/4: Pelargoner – fönsterträd med kulturarv. Öppet föredrag, Nordiska trädgårdar, Stockholmsmässan.

18/5: Perenner från förr: Ett grönt kulturarv. Studieförbundet Vuxenskolan och Sävsjö kommun. Sävsjö.

11/9: Järpenrosen och Petrus iris: om växterna i klonarkivet på Jamtli. Jamtlidagen i Östersund.

18/9 Bjarreds bibliotek. Bland dahlior och pelargoner i Nationella genbanken.

24/9: Ett grönt kulturarv: bevarande av trädgårdsväxter i klonarkiv och genbank. Öppet hus i det lokala klonarkivet i Mariestad.

24/9: Primula, pion och potatislök- klonarkivsväxter från Västergötland. Öppet hus i det lokala klonarkivet i Mariestad.

29/9: Grönt kulturarv: ett varumärke för växter med historia. Elmia Garden i Jönköping.

4/10: Tjörnedala trädgårdsförening. Pelargoner – fönsterträd med kulturarv.

15/11: POM (The Programme for Diversity of Cultivated Plants, Sweden): preserving perennial plants, setting up a national gene bank, re-introduction of plants in the market. Webbinarium inom Craft Skills for Garden Conservation (Erasmusprojekt).

Vy över odlingsfälten för Nationella genbanken i Alnarp.